

PRAVNI FAKULTET
ZA PRIVREDU I PRAVOSUĐE

BIBLIOTEKA

Novi Sad

**PRILAGOĐAVANJE PRAVNE REGULATIVE AKTUELNIM
TRENDOVIMA U REGIONU**

Priradio: Redovni profesor dr Milorad Bejatović

**ADAPTING LEGAL REGULATIONS TO CURRENT TRENDS IN
THE REGION**

Edited by: Full Professor Milorad Bejatović, PhD

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija Novi Sad
Faculty of Law for Business and Justice
University Business Academy Novi Sad

Novi Sad 2015.

Zbornik referata sa međunarodnog naučnog skupa održanog
od 24. – 26. septembra 2015. godine u Novom Sadu
u organizaciji Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Izdavač:

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu,
Geri Karolja br. 1, telefon: 021 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Recezeni:

Prof. dr Milorad Bejatović
Prof. dr Mirko Kulić
Prof. dr Dragan Mrkšić
Prof. dr Bora Čejović
Prof. dr Miroslav Vitez
Prof. dr Milan Počuča
Prof. dr Milutin Đuričić
Prof. dr Zoran Pavlović
Prof. dr Ivan Joksić
Doc. dr Predrag Mirković

Za izdavača:

Prof. dr Marko Carić

Urednik:

Prof. dr Milorad Bejatović

Štampa:

Štamparija FELJTON, Novi Sad

Tiraž: 150

ISBN 978-86-6019-058-3

Štampanje Zbornika podržao
Sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj AP Vojvodine

Članovi Programskog odbora:

Prof. dr Marko Carić

Dekan Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu,
Univerziteta Privredna akademija, Republika Srbija

Prof. dr Milorad Bejatović

Profesor Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Republika Srbija

Akademik prof. dr Miodrag Simović

Potpredsednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Prof. dr Borce Davitovski

Ss. Cyril nad Metodeus University, Republic of Macedonia

Prof. dr Kostadin Pušara

Predsednik Udruženja Lobista Crne Gore
Profesor Univerziteta Alfa u Beogradu, Republika Srbija

Prof. dr Bora Čejović

Predsednik Krivičara Srbije

Prof. dr Miroslav Vitez

Ekonomski fakultet u Subotici, Republika Srbija

Prof. dr Dragan Mrkšić

Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu, Republika Srbija

Prof. dr Branko Vučković

Predsednik Osnovnog suda u Kotoru, Republika Crna Gora

Čedomir Backović

Pomoćnik ministra pravde Republike Srbije

Doc. dr Mirko Smoljić

Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru, Republika Hrvatska

Prof. dr Rok Lampe

Research Institute of European Faculty of Law in Nova Gorica, Republic of Slovenia

Sebastian Spinei

Faculty of Law, University „Lucian Blaga”, Sibiu, Romania

Igor Denisov Yurevich

Vice President for Development at the Federal State Educational Institution of
Higher Professional Education, Omsk State Institute of Service, Russia

Članovi Organizacionog odbora:

Prof. dr Milorad Bejatović

Prof. dr Mirko Kulić

Doc. dr Predrag Mirković

Doc. dr Darko Golić

Dr. Dragan Grahovac

Sekretar skupa:

Msr Nenad Stefanović

UDK: 336.7(497.6)

Doc. dr Zorica Drljača / Zorica Drljaca, PhD

Advokat, Banja Luka /Lawyer, Banja Luka
Predavač na Univerzitetu „Apeiron“ u Banjoj Luci i
Univerzitetu za poslovne studije u Banjoj Luci
Lecturer at the University “Apeiron” in Banja Luka and
the University of Business Studies in Banja Luka
E – mail: advokat.drljaca@gmail.com

Msr Goran Maričić / Goran Maricic, LL.M.

Direktor Službe za zajedničke poslove Vlade Republike Srpske
Director of Services of the Government of the Republic of Serbian
E – mail: g.maricic@szp.vladars.net

**OSNOVNI ELEMENTI REGULACIJE BANKARSKOG SISTEMA
REPUBLIKE SRPSKE SA OSVRTOM NA ULOGU AGENCIJE ZA
BANKARSTVO REPUBLIKE SRPSKE**

**Basic Elements of Regulation of the Banking System of Serbia with
Reference to the Role of the Banking Agency of the Republic of Srpska**

A p s t r a k t :

Regulacija bankarskog sistema, podrazumijeva jasne zakonske propise koji uređuju osnivanje banaka i drugih kreditnih organizacija, određivanje njihove djelatnosti, precizno definisanje računovodstvenih standarda, efikasan sistem interne i eksterne kontrole javno objavljivanje podataka o finansijskom poslovanju i uspostavljanje sistema javne kontrole bankarskog sistema. Razvojem savremenih bankarskih sistema u uslovima tržišne privrede, liberalizacije tržišta i deregulacije bankarske regulative, poseban akcenat je naglašen na regulaciju sigurnosti i uspostavljanje stalne supervizije bankarskog sistema. Osnovni cilj regulacije sigurnosti i stalne supervizije bankarskog sistema je očuvanje njegove stabilnosti i sigurnosti, stalno unapređenje i razvoj, otklanjanje rizika u poslovanju kreditnih organizacija, zaštita potrošača, obezbjeđivanje konkurentnosti bankarskog tržišta.

Cilj ovog rada je istražiti osnovne elemente regulative, strukture i modela supervizije bankarskog sistema Republike Srpske.

Ključne riječi: *Republika Srpska, regulativa, bankarski sistem, supervizija.*

Abstract:

Regulation of the banking system, implies a clear legal regulations governing the establishment of banks and other credit organizations to determine their activities, precise definition of accounting standards, an efficient system of internal and external control and public disclosure of information on financial operations and the establishment of a system of public control of the banking system. With the development of modern banking system in the market economy, market liberalization and deregulation of banking regulation, special emphasis was accentuated on the regulation of safety and the establishment of permanent supervision of the banking system. The main objective of the regulation of safety and constant supervision of the banking system is to preserve its stability and safety, continuous improvement and development, the elimination of risk in the business credit organizations, consumer protection, ensuring the competitiveness of the banking market.

The aim of this paper is to explore the basic elements of the legislation, structures and models of supervision of the banking system of the Republic of Serbian.

Keywords: *Republic of Srpska, regulation, banking system supervision.*

1.UVOD

Uloga bankarskog sistema u okviru sveukupnog privrednog uređenja jedne zemlje i, sama djelatnost banaka, odredili su da ovo područje bude posebno regulisano i da se bankarski sistem, tretira kao oblast od posebnog značaja. Regulacija bankarskog sistema, podrazumijeva jasne zakonske propise koji uređuju osnivanje i poslovanje banaka i drugih finansijskih organizacija koje čine strukturu bankarskog sistema, određivanje njihove djelatnosti, minimalan kapital za osnivanje, upravljanje rizicima poslovanja, precizno definisanje računovodstvenih standarda, efikasan sistem interne i eksterne kontrole, javno objavljivanje podataka o finansijskom poslovanju i, ako ne najbitnije, uspostavljanje modela javne kontrole bankarskog sistema. Sama regulacija bankarskog sistema predstavlja dinamičan proces s obzirom da zavisi od društveno-ekonomskog uređenja, vlasničkih odnosa, tehnološkog razvoja, prilagođavanja potrebama klijenata, otvorenosti države prema inostranim tržištima, pripadnosti određenim međunarodnim organizacijama, odnosno, od promjena koje se dešavaju na unutrašnjem i međunarodnom planu. Uspostavljanje otvorenih finansijskih tržišta i pružanje finansijskih usluga van nacionalnih granica, nametnulo je određene zahtjeve u pravcu utvrđivanja međunarodnih principa i standarda koji će predstavljati okvir regulacije bankarskog sistema, zasnovan na regulaciji sigurnosti bankarskog sistema svake države. Osnovni cilj regulacije sigurnosti je pronaći model kako bi se preduprijedilo otklanjanje rizika i nepovjerenje investitora, kreditnih institucija, zaštitu interesa deponenata i svih učesnika u finansijskim transakcijama.

Neki od elemenata regulacije sigurnosti su ispunjavanje uslova za osnivanje banke i način izdavanja dozvole za rad banke, uvođenje standarda za visinu

osnivačkog kapitala, ograničavanje aktivnosti koje su dozvoljene bankama i drugim kreditnim organizacijama, uključujući i aktivnosti sprečavanja pranja novca i preduzimanja terorističkih aktivnosti, uvođenje sistema za praćenje operativnog, tržišnog i kreditnog rizika, upravljanje rizikom likvidnost i izdvajanje sredstva za likvidnost, uspostavljanje efikasnog sistema interne kontrole, interne i spoljne revizije, objavljivanje izvještaja o finansijskom poslovanju, poštivanje pravila konkurencije, profesionalni standardi rada, otklanjanje nepravilnosti u radu banke, preduzimanje korektivnih mjera, te neki drugi elementi regulacije koji će biti predmet ovoga rada. Poseban akcenat u regulaciji savremenih bankarskih sistema, naglašen je kod uspostavljanja sistema stalne supervizije kao posebnog oblika javne kontrole koja vrši usmjeravanje i unapređenje rada banaka, kontrolu zakonitosti rada, primjenu propisa i održavanje propisanih standarda. U određivanju mjesta i uloge supervizora kao i ostalih elemenata regulacije sigurnosti u okviru bankarskog sistema, posebnu ulogu ima Bazelski komitet za superviziju banaka koji je utvrdio minimalne standarde za preventivni nadzor nad poslovanjem banaka i stabilnost bankarskog sistema (više o tome, Vunjak, Kovačević, 2006, str. 452), te određene direktive Evropske unije u koje su inkorporirani standardi i smjernice Bazelskog komiteta.

U Republici Srpskoj, u okviru izvornih ustavnih ovlaštenja Republike Srpske u cilju očuvanja i jačanja stabilnosti bankarskog sistema, uspostavljena je struktura i supervizija bankarskog sistema zasnovana na direktivama Evropske unije i principima i smjernicama Bazelskog komiteta.

2. OSNOVE UREĐENJA BANKARSKOG SISTEMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Bankarski sistem u Bosni i Hercegovini odražava ustavno uređenje i organizaciju Bosne i Hercegovine. Struktura i organizacija Bosne i Hercegovine kao složene državne zajednice, određena je u članu 1. tačka 3. Ustava Bosne i Hercegovine (Aneks IV Dejtonskog sporazuma, 1995), koja glasi „Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta “Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske”. Kod određivanja podjele nadležnosti između institucija na centralnom nivou vlasti i entitetskih organa, Ustav BiH je pošao od pozitivne enumeracije utvrđujući u članu 3. tč. 1. oblasti i nadležnosti institucija BiH. U okviru nadležnosti institucija BiH, između ostalih nabrojanih nadležnosti, pod tč. 1. d) određena je nadležnost institucija Bosne i Hercegovine u oblasti monetarne politike, dok je u članu 7. Ustava BiH, određeno da je Centralna banka Bosne i Hercegovine jedina vlast za emitovanje novca i monetarnu politiku u cijeloj Bosni i Hercegovini. Centralna banka Bosne i Hercegovine osnovana je Zakonom o Centralnoj Banci Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, 1/97), dok je monetarni sistem Bosne i Hercegovine, uspostavljen 11. avgusta 1998. godine, kada je počela sa radom Centralna banka Bosne i Hercegovine. U periodu od 1992. do 31. marta 1998. godine, na osnovu izvornih ustavnih ovlaštenja, Republika Srpska je uređivala i obezbjeđivala monetarni i bankarski sistem Republike Srpske (nadležnost za uređenje monetarnog sistema brisana amadmanom XXXII

na Ustav Republike Srpske). U institucijalnom smislu, monetarnu funkciju je vršila Narodna banka Republike Srpske, čiji je pravni sljedbenik, Agencija za bankarstvo Republike Srpske.

Funkcije i ovlaštenja entiteta u Ustavu BiH, utvrđene su generalnom klauzulom opšte nadležnosti, na način, da raspodjelom nadležnosti institucija BiH i entiteta, entiteti imaju pretežnu vlast. Ovakav način raspodjele nadležnosti određen je u članu 3. tč. 3. a) Ustava Bosne i Hercegovine, formulacijom “sve državne funkcije i ovlaštenja koja nisu Ustavom izričito dodijeljena institucijama Bosne i Hercegovine pripadaju entitetima” (v. Kuzmanović, 2002, str. 313.).

Kako je Ustavom BiH određeno da je monetarna politika u nadležnosti institucija BiH, odnosno, Centralne banke BiH, na osnovu članu 3. tačka 3. Ustava BiH, uređenje bankarskog sistema pripada entitetima. Tako je u Ustavu Republike Srpske u članu 68. tačka 7. određeno da Republika Srpska uređuje i obezbjeđuje bankarski i poreski sistem (Ustav Republike Srpske, član 68). Kada je u pitanju bankarski sistem Federacije BiH, Ustavom Federacije BiH, poglavlje III tč. 1. propisana je isključiva lista nadležnosti Federacije BiH, a između ostalog, da je Federacija Bosne i Hercegovine na području ovog entiteta nadležna za uređivanje finansija i finansijskih institucija u Federaciji BiH (Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, 1/94), što uključuje i bankarski sistem. Na osnovu analize navedenih ustavnih odredaba, možemo zaključiti, da u Bosni i Hercegovini ne postoji jedinstven bankarski sistem. Monetarna politika i uspostavljanje monetarnog sistema je u nadležnosti institucija BiH, odnosno Centralne banke BiH, a ostala pitanja koja se odnose na uređenje bankarskog sistema su izvorna ustavna nadležnosti entiteta.

Ključni faktori koji su uticali na transformaciju bankarskog sistema kako Republike Srpske tako i Federacije BiH, bile su obaveza vezane za proces tranzicije i provođenja strukturnih reformi, te obaveze koje je preuzela BiH, usvajanjem Rezolucije Parlamentarne skupštine BiH o evropskim integracijama i Aktu o stabilnosti za jugoistočnu Evropu koji su odredili da je strateški cilj Bosne i Hercegovine ulazak u Evropsku uniju (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, 3/99). Verifikacija ovog strateškog cilja BiH je izvršena 2008. god., potpisivanjem privremenog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj 10/08). Ovakvo opredjeljenje, nametnulo je i obavezu ispunjavanja političkih, pravnih i ekonomskih uslova prema pravilima Evropske unije (više o tome, Misita, 2002., str.). U okviru ispunjavanja ekonomskih uslova *kriterijumi* se odnose na postojanje tržišne ekonomije i sposobnost privrednih subjekata da izdrže konkurenciju na tržištu Evropske unije (COM 235, 1999), odnosno, unutrašnjem tržištu (više o tome, Lopandić, str.73.) čiji su osnovni elementi slobodan protok ljudi, roba, kapitala i sloboda pružanja usluga u uslovima konkurencije.

Osnovni elementi reforme bankarskog sistema Republike Srpske su bili: privatizacija državnog kapitala u bankama, uspostavljanje javne kontrole bankarskog sistema po modelu supervizije, određivanje strukture bankarskog sistema, određivanje djelatnosti banaka i drugih finansijskih organizacija koje čine strukturu bankarskog sistema, otklanjanje svih administrativnih barijera za

strana ulaganja i slobodan protok kapitala, primjena savremenih informacionih tehnologija i, drugi elemenati bankarske regulative koja omogućava fer konkurenciju na bankarskom tržištu Republike Srpske.

3. OSNOVNE KARAKTERISTIKE REGULATIVE BANKARSKOG SISTEMA REPUBLIKE SRPSKE

Osnovne karakteristike regulative bankarskog sistema određene su Zakonom o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 59/13), Zakonom o bankama Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, br; 44/03, 74/04, 116/11, 59/13) Zakonom o mikrokreditnim organizacijama (Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 64/06 i 116/11), Zakonom o štedno-kreditnim organizacijama (Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 93/06), Zakonom o lizingu (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 70/07).

Zakonom o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske, osniva se Agencija za bankarstvo Republike Srpske, radi očuvanja i jačanja stabilnosti bankarskog sistema, te unapređivanja njegovog sigurnog, kvalitetnog i zakonitog poslovanja (član 3. Zakona) i određuje da Agencija vrši superviziju bankarskog sistema, što uključuje regulatornu, nadzornu i kontrolnu funkciju.

Struktura bankarskog sistema Republike Srpske je određena u skladu sa članom 1. prve direktive EU, te naglašeno, da strukturu čine banke, mikrokreditne-organizacije, štedno-kreditne-organizacije, lizing društvo i, druge finansijske organizacije koje imaju odobrenje Agencije za bankarstvo Republike Srpske (član 2. Zakona o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske).

Zakonom o bankama Republike Srpske uređuje se osnivanje, poslovanje, upravljanje, supervizija i prestanak rada pravnih lica koja obavljaju poslove primanja novčanih depozita i davanja kredita i drugih poslova koje obavljaju banke. Zakonska rješenja su usmjeren ka omogućavanju prodora domaćih banaka na inostrano bankarsko tržište, ali i privlačenje stranog kapitala na tržište Republike Srpske. Kod osnivanja banke na isti način se tretiraju domaća i strana, pravna i fizička lica, čime se stvaraju uslovi za fer konkurenciju. U cilju discipline u bankarskom sistemu, propisano je da banka može obavljati samo djelatnosti određene u članu 87. Zakona, i to: primanja novčanih depozita i drugih novčanih sredstava, davanje i uzimanje kredita i finansijski lizing, davanje svih oblika jemstva, kupovina i prodaja instrumenata tržišta novca i kapitala za svoj ili tuđi račun, usluge domaćeg i međunarodnog platnog prometa i prenosa novca, kupovina i prodaja strane valute, izdavanje i upravljanje sredstvima plaćanja, uključujući kreditne kartice putne i bankarske čekove, čuvanje i upravljanje hartijama od vrijednosti i drugim vrijednostima, usluge finansijskog menadžmenta, kupovina i prodaja hartija od vrijednosti, i druge poslove, koji proizilaze iz grupe navedenih poslova.

Zakonom o bankama nije precizno određena definicija banke. U članu 1. Zakona, samo se određuje da se banka osniva kao akcionarsko društvo, dok se u

članu 2. Zakona, naglašava “da niko ne može u svoje ime i za svoj račun primati ili omogućavati primanje depozita u novcu niti davati kredite na području Republike Srpske ako nema dozvolu Agencije za bankarstvo Republike Srpske.”

Zakonom o mikrokreditnim organizacijama uređuje se osnivanje, djelatnost, oblik organizovanja i registracija, poslovanje, način upravljanja, nadzor poslovanja i prestanak rada mikrokreditnih organizacija. U smislu člana 2. ovog zakona, mikrokreditna organizacija se definiše kao nedepozitna finansijska organizacija čija je osnovna djelatnost davanje mikrokredita.

Zakonom o štedno-kreditnim organizacijama uređuju se pitanja koja se odnose na osnivanje, poslovanje, djelatnost, organizaciju, nadzor nad poslovanjem, prava i obaveze članova štedno-kreditnih organizacija koja se osniva na osnovu odobrenja Agencije za bankarstvo Republike Srpske. Štedno-kreditna organizacija se definiše kao finansijska organizacija dobrovoljno udruženih članova, povezanih zajedničkim osnovom udruživanja, u čijem poslovanju učestvuje svaki član prema načelu uzajamne pomoći, u cilju promovisanja štednje članova i odobravanja kredita članovima, radi unapređenja i zaštite ekonomskih, socijalnih i drugih interesa kroz zajedničko poslovanje i demokratski kontrolisano poslovanje (član 2. Zakona). S obzirom da su štedno-kreditne organizacije finansijske organizacije, zatvorenog tipa i da djelatnost obavljaju samo za svoje članove, Zakonom je određeno da osnivači ove finansijske organizacije mogu biti samo rezidentna lica, poslovno sposobna fizička lica međusobno povezana radi njihovog poslovanja.

Zakonom o lizingu (član 12. Zakona), propisano je da poslove lizinga može obavljati samo subjekt u organizacionom obliku društva kapitala koji je od Agencije za bankarstvo dobio dozvolu za obavljanje poslova lizinga, a izuzetno, ove poslove može obavljati i banka u skladu sa propisima kojima se uređuje poslovanje banaka u Republici Srpskoj.

Zakonska rješenja su koncipirana na sistemu regulacije sigurnosti u koju su inkorporirani međunarodni principi i standardi ustanovljeni od Bazelskog komiteta, direktive i smjernice Evropske unije.

Osnovni cilj uvođenja regulacije sigurnosti (prudencijalni pristup) je da se preduprijede aktivnosti finansijskih organizacija koje bi mogle ugroziti stabilnost bankarskog sistema. Pristup regulaciji sigurnosti i primjeni ove regulacije je posebno orijentisan u finansijskom pravu iz razloga što moderni uslovi poslovanja i inovacije u načinu poslovanja, mogu prouzokovati određene gubitke banke ili druge finansijske organizacije što utiče na stabilnost cjelokupnog finansijskog sistema (više o tome. Mischkin, 2002).

Neki od elemenata regulacije bankarskog sistema Republike Srpske, zajednički za sve finansijske organizacije koje čine strukturu bankarskog sistema, su:

- 1) obavljanje djelatnosti uz dozvolu Agencije za bankarstvo i dvofazni postupak osnivanja, odnosno, prethodni postupak za izdavanje dozvole za rad koji se vodi kod Agencije za bankarstvo Republike

Srpske i postupak kod nadležnog suda za registraciju poslovnih subjekata,

- 2) određivanje minimalnog osnivačkog kapitala, za banke u iznosu od 15 000 000 (petnaest miliona konvertibilnih maraka), mikrokreditne organizacije 500 hiljada konvertibilnih maraka i štedno-kreditne organizacije u iznosu od 60 000 konvertibilnih maraka),
- 3) korporativni način upravljanja usaglašen sa EU direktivom (2000/12 EC), na način, da su kod svih finansijskih organizacija organi upravljanja: skupština, nadzorni odbor i uprava, a kao posebni organi kreditni odbor i odbor za reviziju i kod banke komitet za upravljanje aktivom i pasivom,
- 4) uspostavljanje sistema interne kontrole, interne i spoljne revizije,
- 5) uvođenje sistema upravljanja rizicima i određivanje metoda za ocjenu rizika,
- 6) kod upravljanja rizicima i određivanja metoda za ocjenu rizika zakonskom regulativom se ne kumulira nadležnost jednog organa finansijske organizacije, već se upravljanje rizicima povjerava kreditnom odboru, odjeljenju za internu kontrolu i odboru za reviziju, dok je odgovornost za upravljanje kreditnim rizicima i rizicima likvidnosti u nadležnosti nadzornog odbora, a odgovornost skupštine i nadzornog odbora za kvantitativno i kvalitativno obezbjeđenje i održavanje kapitala,
- 7) transparentnost poslovanja sa obavezom da se izvještaji o spoljnoj reviziji objavljuju na način da budu dostupni javnosti,
- 8) redovno izvještavanje Agencije za bankarstvo Republike Srpske o finansijskom poslovanju,
- 9) obaveza banaka da obavještavaju Agenciju o primjeni Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti,
- 10) dostavljanje svih opštih akata Agenciji, dostavljanje statuta na davanje prethodne saglasnosti Agencije, davanje saglasnosti Agencije za imenovanje direktora, nezavisnog vanjskog revizora,
- 11) uspostavljanje Ombudsmana za zaštitu potrošača u bankarskom sistemu.

4. AGENCIJA ZA BANKARSTVO REPUBLIKE SRPSKE

U okviru regulative bankarskog sistema Republike Srpske, posebna pažnja usmjerena je na kontrolu banaka i drugih finansijskih organizacija koja čine strukturu bankarskog sistema. Kontrolna funkcija nije skoncentrisana u nadležnosti jednog organa, već je u cilju stabilnosti bankarskog sistema sa tačno definisanim obimom ovlašćenja povjerena organima banke (odjeljenju za internu kontrolu, internom i spoljnom revizoru) i Agenciji za bankarstvo Republike Srpske koja je određena za supervizora bankarskog sistema.

Supervizija bankarskog sistema „podrazumijeva regulatornu, nadzornu i kontrolnu funkciju Agencije. Cilj osnivanja Agencije je očuvanje i jačanje stabilnosti bankarskog sistema, te unapređenje njegovog sigurnog, kvalitetnog i zakonitog poslovanja (član 3. Zakon o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske). U članu 4. Zakona određeno je da Agencija ima status pravnog lica i da je u svom radu samostalna i nezavisna. Samostalnost i nezavisnost Agencije može se posmatrati sa aspekta institucionalne, personalne i finansijske nezavisnosti i samostalnosti. Institucionalna nezavisnost određena je samom činjenicom da je Agencija osnovana Zakonom od strane zakonodavnog organa. Personalna nezavisnost Agencije u užem smislu određena je kod imenovanja Upravnog odbora Agencije, direktora i zamjenika direktora Agencije. Tako je u članu 19. i članu 21. Zakona, određeno da članove Upravnog odbora Agencije, direktora i zamjenika direktora, na osnovu sprovedenog postupka javne konkurencije, na prijedlog Vlade, imenuje Narodna skupština Republike Srpske. Za svoj rad, članovi Upravnog odbora odgovaraju samo Narodnoj skupštini, a direktor i zamjenik direktora za svoj rad odgovorni su Upravnom odboru Agencije i Narodnoj skupštini. Nadzor nad radom Agencije vrši Narodna skupština Republike Srpske.

Nezavisnosti i samostalnosti Agencije, u izvršavanju poslova iz njene nadležnosti, potvrđuje i finansijska nezavisnost s obzirom da sredstva za rad Agencije nisu vezana za budžet već se obezbjeđuju iz naknada za izdavanje dozvola za rad banaka i drugih finansijskih organizacija bankarskog sistema, mjesečnih naknada koje banka i druge finansijske organizacije bankarskog sistema izdvajaju za nadzor svog poslovanja i naknada za obavljanje drugih poslova iz nadležnosti Agencije. Akt kojim se propisuje visina naknada za određene procesne radnje Agencije donosi Upravni odbor Agencije, uz saglasnost Vlade (Službeni glasnik Republike Srpske, 63/06).

4.1. Nadležnost Agencije za bankarstvo

Kod određivanja nadležnosti Agencije za bankarstvo Republike Srpske, naglašeno je uspostavljanje prudencione kontrole koja ima za cilj da u duhu Bazelskih principa i standarda preduprijedi aktivnosti koje bi mogle ugroziti stabilnost bankarskog sistema. Neki od elemenata prudencione kontrole su izdavanje dozvole za rad banke, (više o tome v. Vasiljević, Malinić, 2008, 23),

stalno praćenje finansijskog poslovanja od strane supervizora bankarskog sektora, ovlaštenja supervizora za vršenje nadzora i određivanje korektivnih mjera za otklanjanje nepravilnosti u poslovanju banke. U cilju očuvanja stabilnosti bankarskog sistema, naročito je značajna uloga supervizora u vršenju funkcije javne kontrole koja se odnosi na kontrolu zakonitosti rada, primjenu propisa i održavanje propisanih standarda. Pored funkcije kontrole, supervizor ima ulogu da usmjerava i unapređuje rad banaka, te ovlaštenja da utvrđuje minimalne standarde za obavljanje djelatnosti banaka i druge standarde koji obezbjeđuju otklanjanje rizika u poslovanju banaka i zaštitu interesa korisnika bankarskih usluga i cjelokupnog bankarskog sistema.

U vršenju supervizije, Agencija nadzire i utvrđuje:

(1) Osnivanje i poslovanje banaka, što obuhvata utvrđivanje usaglašenosti akata banke sa zakonom i uspostavljanje i održavanje minimalnih uslova za osnivanje i poslovanje banaka. Supervizija Agencije kod osnivanja banaka se odnosi na izdavanje dozvole za rad banke, koja je i uslov za upis u sudski registar poslovnih subjekata. Kod izdavanja dozvole za rad banke, Agencija će izdati dozvolu, ako je uvjerena: da banka ispunjava uslove iz člana 8. Zakona o bankama Republike Srpske, da su dokumentovane perspektive za buduće finansijsko stanje banke. Dozvola za rad banke nije prenosiva i izdaje se na neodređeno vrijeme. U dozvoli za rad banke, Agencija određuje poslove kojima se banka može baviti, s tim, da ovdje treba imati u vidu da su to samo oni poslovi koji su određeni kao djelatnost banke u članu 87. Zakona. Supervizija Agencije kod osnivanja i poslovanja banaka odnosi se i na davnje prethodne saglasnosti na statut banke, saglasnosti Agencije za imenovanje predsjednika i članova nadzornog odbora, direktora, zamjenika direktora i izvršnog direktora kreditnog odbora banke. Agencija je ovlaštena da pod određenim uslovima, oduzme dozvolu za rad banke sa obavezom, da u rješenju o oduzimanju dozvole utvrdi dan na koji se oduzima dozvola i da se rješenje obavezno objavi na način da bude dostupno javnosti (član 19-21. Zakona o bankama).

(2) Supervizija Agencije se odnosi i na utvrđivanje minimalnih standarda za upravljanje kapitalom banake i kapitalnoj zaštiti. Grupa ovih standarda i način vršenja supervizije Agencije, pored zakonskih odredaba određen je i Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka i kapitalnoj zaštiti koju je donio Upravni odbor Agencije (Službeni glasnik Republike Srpske, 57/14). Zakonom o bankama je propisan minimalan iznos uplaćenog novčanog osnivačkog kapitala u iznosu od 15.000.000 KM i taj iznos predstavlja i najniži iznos neto kapitala koji banka mora održavati. Navedeni novčani iznos kapitala predstavlja standard koji pruža punu sposobost za apsorbovanje mogućih gubitaka kojima je izložena banka kod obavljanja svoje djelatnosti. Jedan od uslova za izdavanje odobrenja za rad banke je i uplata osnivačkog kapitala u navedenom iznosu. Za kvantitativno i kvalitativno obezbjeđenje i održavanje kapitala banke, najmanje na nivou minimalnih standarda, odgovorni su skupština banke i nadzorni odbor banke, dok je za održavanja adekvatnog kpitala banke odgovorna uprava banke (direktor i izvršni direktori) koja kontinuirano prati da li stanje i struktura kapitala banke obezbjeđuje zadovoljenje minimalnih standarda kapitala.

(3) Agencija nadzire i utvrđuje upravljanje, nadzor i rukovođenje bankom, način, kvalitet, adekvatnost upravljanja, nadzora i rukovođenja u bankama, što obavezuje organe upravljanja, nadzora i rukovođenja u bankama da blagovremeno donose i kontrolišu primjenu preventivnih mjera i aktivnosti na sprečavanju opadanja kvaliteta poslovanja banaka, i mjera za prevazilaženje nastalih slabosti kako ne bi prerasla u teža ili nerješiva stanja.

(4) Supervizija Agencije obuhvata nadzor i utvrđivanje stabilnosti poslovanja i mogućnost ostvarivanja dobiti banke, te način obezbjeđivanja i stepen održivosti likvidnosti u poslovanju banaka. Posebnom odlukom Upravnog odbora Agencije propisani su minimalni standardi za upravljanje rizikom likvidnosti, Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizikom likvidnosti banaka (Službeni glasnik Republike Srpske, 12/03). Sistem upravljanja likvidnošću banke mora biti podvrgnut kontinuiranim i povremenim kontrolama od interne kontrole i interne revizije banke. Banka je dužna da radi otklanjanja rizika likvidnosti imenuje posebno lice odgovorno za predlaganje i provođenje politike likvidnosti. Pri upravljanju likvidnošću banke uprava banke je dužna da kontinuirano priprema projekcije budućih priliva i odliva zasnovane na ažurnom i tačnom evidentiranju svih knjigovodstvenih operacija i adekvatnom informacionom sistemu zasnovanom na knjigovodstvu banke.

(5) Supervizijom Agencije obuhvaćena je i aktiva, nivo rizičnosti, stepen naplativosti, koncentracija rizika te upravljanje kreditnim rizicima. Minimalni standardi za upravljanje kreditnim rizicima i klasifikacija aktive banaka, određeni su Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom i klasifikacijom aktive (Službeni glasnik Republike Srpske, 49/13 i 1/14). Odlukom se propisuju minimalni standardi i kriterijumi koje je banka dužna da osigura i provodi u ocjeni, preuzimanju, praćenju, kontroli i upravljanju kreditnim rizikom i klasifikaciji svoje aktive.

(6) Agencija u vršenju supervizije utvrđuje adekvatnost zaštite od kamatnih, deviznih, vanbilansnih i drugih rizika banaka. Vršenje supervizije se određuje minimalnim standardima za upravljanje deviznim rizikom banaka, upravljanje operativnim rizikom u bankama i minimalnim standardima za upravljanje tržišnim rizicima u bankama.

4.2. Metodologija nadzora Agencije za bankarstvo Republike Srpske

Nadzor bankarskog sistema, Agencija vrši: (1) Praćenjem izvještaja, informacija i podataka, (2) neposrednim pregledom poslovnih knjiga, knjigovodstvene i druge dokumentacije u banci i kod komitenata banke i (3) rangiranjem pokazatelja poslovanja banaka, upoređivanjem sa minimalnim, prosječnim domaćim i poznatim inostranim standardima.

Posebnom Odlukom Upravnog odbora Agencije o obliku i sadržaju izvještaja (Službeni glasnik Republike Srpske, 12/13), propisan je oblik i sadržaj

izvještaja o poslovanju koje su banke dužne dostavljati i Agenciji za bankarstvo Republike Srpske. Kvartalni izvještaj o poslovanju banaka sadrži podatke o strukturi akcionarskog kapitala prema kriterijumu zemlje porijekla, kvalifikacionoj strukturi zaposlenih, finansijske pokazatelje poslovanja banaka sa podacima o bilansu stanja aktive i pasive, kapital i adekvatnost kapitala, kvalitet aktive, bilans uspjeha, likvidnost, o stanju ukupnih kredita i depozita, stanju kredita i depozita osiguranih deviznom klauzulom, o stečenoj materijalnoj imovini, sprečavanje pranje novca i finansiranja terorizma, transakcijama u unutrašnjem platnom prometu. Kvartalne izvještaje o svom poslovanju dostavljaju i mikrokreditne organizacije, štedno-kreditne organizacije i lizing društva.

Na osnovu člana 101. Zakona o bankama Republike Srpske i člana 19. Odluke o minimalnim standardima o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, banka je dužna automatski i brzo obavijestiti Agenciju za bankarstvo o transakcijama klijenta od 30.000 KM i ukoliko postoji rizik s obzirom na politiku o prihvatljivosti klijenta, politiku o identifikaciji klijenta, politiku o stalnom praćenju računa i transakcijama i politiku o upravljanju rizikom od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Pored dostavljanja izvještaja, Agencija je ovlaštena da traži određene podatke od banaka i informacije po određenim pitanjima.

Jedan od oblika nadzora od strane Agencije je i neposredan pregled poslovnih knjiga i druge dokumentacije finansijskih organizacija bankarskog sistema Republike Srpske, neposredan uvid u poslovne knjige i drugu dokumentaciju pravnih lica koja su povezana imovinskim, upravljačkim ili poslovnim odnosima sa finansijskim organizacijama bankarskog sistema koja je predmet kontrole. Ovdje se radi o inspekcijom pregledu koji vrše ovlaštena lica Agencije za bankarstvo koja posjeduju službenu legitimaciju i značku Agencije. Kod utvrđivanja nadležnosti Agencije u članu 5. stav 3. Zakona o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske, propisano je da će Agencija u upravnim stvarima primjenjivati odredbe propisa kojima se uređuje opšti postupak. U zavisnosti od utvrđenog činjeničnog stanja, prilikom kontrole rada i zakonitosti poslovanja ako se utvrde određene slabosti i nedostaci u poslovanju banke koje se odnose na kršenje zakona, drugih propisa i uslova utvrđenih dozvolom za rad Agencije, Agencija može rješenjem odrediti određene mjere za njihovo otklanjanje određujući i rok za njihovo izvršavanje, izdati određeni nalog za odgovarajuće aktivnosti kako bi se spriječilo pogoršanje stanja, a može predložiti i određeno poboljšanje u cilju unapređenja poslovanja i upravljanja rizikom banke.

Agencija ima ovlašćenja da kod nadležnog suda pokrene postupak oduzimanja imovine, poslovnih knjiga i dokumentacije svakog pojedinca, pravnog lica ili organa koji svjesno postupa na način koji dovodi do izbjegavanja ili pokušaja da se izbjegne nalog za blokiranje kako je prethodno utvrđeno, te da izvrši likvidaciju poslovne djelatnosti tog pojedinca, pravnog lica ili organa.

U okviru zakonskih ovlašćenja, Agencija pod određenim uslovima može oduzeti dozvolu za rad banke ili druge finansijske organizacije.

4.2. Organizacija i upravljanje Agencijom

Upravljanje Agencijom za bankarstvo Republike Srpske se vrši putem organa upravljanja, tj. Upravnog odbora Agencije. Upravni odbor se sastoji od pet članova koje na prijedlog Vlade imenuje Narodna skupština Republike Srpske, i to na period od pet godina.

Agencijom rukovodi direktor i zamjenik direktora. Direktor Agencije predstavlja Agenciju, rukovodi radom Agencije i odgovoran je za njen rad. Direktora i zamjenika direktora Agencije, po pribavljenom mišljenju Upravnog odbora, a na prijedlog Vlade Republike Srpske, imenuje Narodna skupština Republike Srpske, takođe na period od pet godina.

Vezano za samu organizaciju Agencije za bankarstvo Republike Srpske, značajno je napomeuti da Agencija ima tri sektora:

- 1) Sektor za kontrolu, koji se sastoji od četiri odjeljenja: Odjeljenje OFF-SITE kontrole, Odjeljenje ON-SITE kontrole, Odjeljenje za sprečavanje pranja novca i Odjeljenje za kontrolu mikrokreditnih i štedno-kreditnih organizacija,
- 2) Sektor za pravne i opšte poslove, i
- 3) Sektor za privremenu upravu i likvidaciju banaka i tehničku podršku.

U sastavu Agencije je i Ombudsman za bankarski system, kao jedan od nosilaca zaštite prava potrošača u Republici Srpskoj. Ombudsman je osnovan da promovise zaštitu prava i interesa potrošača, odnosno fizičkih lica korisnika finansijskih usluga. Ombudsman razmatra prigovore korisnika finansijskih usluga i posreduje u mirnom rješavanju spornih odnosa, pruža informacije o pravima i obavezama korisnika i davalaca finansijskih usluga, prati i predlaže aktivnosti za unapređenje odnosa između korisnika finansijskih usluga i finansijskih organizacija bankarskog sistema.

4.3. Izvještaji Agencije

Agencija podnosi Narodnoj skupštini Republike Srpske: 1) godišnji izvještaj o stanju u bankarskom sistemu i 2) izvještaj o poslovanju i rezultatima rada Agencije sa finansijskim izvještajem, najkasnije do 30. juna za prethodnu godinu.

Vladi Republike Srpske dostavlja polugodišnje izvještaje, najkasnije tri mjeseca nakon isteka izvještajnog perioda.

Agencija izrađuje periodično za svaki kvartal izvještaje, odnosno informacije o stanju bankarskog sistema Republike Srpske (kvartalni, polugodišnji i godišnji izvještaji). Izvještaji o stanju u bankarskom sistemu Republike Srpske obuhvataju izvještaje o stanju u bankarskom sektoru, sektoru mikrokreditnih organizacija, sektoru štedno - kreditnih organizacija i sektoru davalaca lizinga za

izvještajnu godinu. Pored toga, Agencija objavljuje na kraju svake godine Bilten, koji sadrži skraćene revizorske izvještaje o finansijskim pokazateljima banaka za proteklu godinu.

ZAKLJUČAK

U Republici Srpskoj, regulacija sigurnosti uređena je Zakonom o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske, Zakonom o bankama Republike Srpske, te drugim zakonima koji uređuju finansijske organizacije koje čine strukturu bankarskog sistema Republike Srpske. Od posebnog značaja u okviru regulacije sigurnosti su provedbeni propisi Agencije za bankarstvo Republike Srpske i Upravnog odbora Agencije, kojim se utvrđuju: minimalni standardi i kriterijumi za osnivanje banaka, minimalni standardi za upravljanje kapitalom banke i zaštitu kapitala, praćenje tržišnog, operativnog i kreditnog rizika, minimalni standardi za upravljanje likvidnošću banke, izvještavanje o finansijskom poslovanju, primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda, te minimalni standardi sistema interne kontrole, interne i eksterne revizije. Superviziju bankarskog sistema u Republici Srpskoj, vrši Agencija za bankarstvo Republike Srpske, po metodologiji: stalnog praćenja izvještaja, informacija i podataka o stanju u bankarskom sistemu, neposrednim pregledom poslovnih knjiga, knjigovodstvene i druge dokumentacije u banci i kod komitenata banke i rangiranjem pokazatelja poslovanja banaka, upoređivanjem sa minimalnim, prosječnim domaćim i poznatim inostranim standardima.

LITERATURA:

1. Kuzmanović, R (2002), Ustavno pravo treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka, Pravni fakultet.
2. Commission Communicaton to the Council and European Parlament (COM) 23, 1999.
3. Misita, N. (2012). *Osnovi prava Evropske unije*, Magistrat, Sarajevo, 2002 godine.
4. Lopandić, D. (2003). *Osnivački ugovori Evropske unije*. Ministarstvo za ekonomske veze sa inostranstvom.
5. M. Vunjak, N. & Kovačević Lj. (2006). *Bankarstvo*. Subotica: Ekonomaski fakultet.
6. Vasiljević, M & Vasiljević, B. & Malinić D. (2008). *Finansijska tržišta*. Beograd: Komisija za hartije od vrijednosti.
7. Mishkin, F. (2002). *Prudential Supervision. What Works and What Doesnt*, (Nationall Bureau of Economic Research Conference Report), University OF Chicago Press.
8. Zakon o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 59/13.

9. Zakon o bankama Republike Srpske, "Službeni glasnik Republike Srpske, br. 44/03, 74/07, 116/11, 5/12 i 53/13.
10. Ostali zakoni i propisi na internet strani Agencije za bankarstvo Republike Srpske, www.abrs.ba

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Магице српске, Нови Сад

340.134(497)(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп “Прилагођавање правне регулативе
актуелним трендовима у региону” (2015 ; Нови Сад)**

[Zbornik referata sa Međunarodnog naučnog skupa “Prilagođavanje pravne regulative aktuelnim trendovima u regionu”, 24-26. septembar 2015, Novi Sad] / [priređio Milorad Bejatović]. - Novi Sad : Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, 2015 (Novi Sad : Feljton). - 825 str. : ilustr. ; 24 cm

Tiraž 150. - Bibliografija uz svaki rad. - Rezime na engl. jeziku uz većinu radova.

ISBN 978-86-6019-058-3

а) Правна регулатива - Усаглашавање - Балкан - Зборници
COBISS.SR-ID 299340807